

**Over wetgeving die alternatieve geschillenoplossing aanmoedigt:
“wanneer sorry reeds een begin is”**

Wannes VANDENBUSSCHE

1. Een tijdje geleden berichtten de media over een rechtszaak naar aanleiding van een medisch ongeval in een ziekenhuis in Vlaanderen. Een meisje met anorexia was om het leven gekomen door verstikking. Een sonde met voeding was in haar luchtpijp geplaatst in plaats van in haar slokdarm. Schijnbaar heeft het ziekenhuis eerst geprobeerd om de ouders te laten geloven dat hun dochter haar eigen dood had veroorzaakt. Bovendien heeft het ziekenhuis nooit enige uiting van spijt of medeleven getoond. De ouders waren mentaal gebroken en reageerden als volgt: *"We willen geen juridische strijd... Wij zijn gewoon op zoek naar een verklaring en enig gehoor"*. Toch heeft dit voorval aanleiding gegeven tot een juridische strijd van meer dan zeven jaar (in eerste aanleg en hoger beroep), wat de ouders al die tijd heeft belet om hun verlies te verwerken.

Dit verhaal doet tal van vragen rijzen: Waarom heeft die zaak zo lang aangeslept? Hadden wij – het juridisch systeem – de ouders niets meer moeten bieden? Wat zijn de verwachtingen van rechtszoekenden na een ingrijpend ongeval? Vandaag kan ik geen sluitend antwoord bieden op die vragen. Niettemin zou ik graag met jullie reflecteren over één mogelijke oplossing. Dat is het aannemen van wetgeving die schadeveroorzakers in privaatrechtelijke context wil aanzetten tot het tonen van empathie, het erkennen van misstappen en het aanbieden van verontschuldigen. Concreet omvat dergelijke wetgeving een aantal bepalingen die de nadelige rechtsgevolgen van het aanbieden van verontschuldigen en het erkennen van schuld afzwakken of zelfs uitschakelen. Dit gebeurt voornamelijk door een aanpassing van het bewijsrecht. Zo kan een schuldbekenning of verontschuldiging niet langer naar voren worden gebracht als bewijs van een tekortkoming of nalatigheid.

Veronderstel dat deze wetgeving in België bestond op het moment van het ongeval en het ziekenhuis zijn excuses had aangeboden, begrip had getoond of eventueel zelfs een fout had erkend. Dan sluit ik niet uit dat de ouders eindelijk een gevoel van medeleven zouden hebben ervaren en na drie maanden een schikking zouden zijn aangegaan. Mijn hypothese wordt zelfs ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Volgens empirisch onderzoek zou een schikking na het uiten van verontschuldigen 2,42 keer vaker voorkomen en zou de duurtijd voor de afwikkeling van een geschil aanzienlijk dalen (HYMAN & SCHECHTER 2006).

2. Is het aannemen van een wet die de juridische gevolgen van verontschuldigen uitschakelt een utopie of een absurd idee? Neen, dit soort wetgeving bestaat al in verschillende landen. De eerste verontschuldingswet werd in 1986 aangenomen in Massachusetts in de VS. Sindsdien heeft dit type wetgeving zich over een groot deel van de Angelsaksische wereld verspreid. In de loop der jaren hebben meer dan 40 Amerikaanse deelstaten, Engeland en Wales, alle territoria in Australië en de meeste Canadese provincies een verontschuldingswet uitgevaardigd. De wijziging van het Ierse aansprakelijkheidsrecht in 2015, de Schotse verontschuldingswet in 2016 en de verontschuldingsverordening van Hong Kong in 2017 zijn de meest recente voorbeelden.

De continentaal-Europese rechtssystemen zijn een opmerkelijke blinde vlek in dit steeds uitdijende landschap. Niettemin staat dit type wetgeving door zijn aanwezigheid in Engeland en Wales, Schotland en Ierland als het ware klaar om het Kanaal over te steken. Vandaar dat ik me afvraag of België niet het volgende land zou kunnen (of moeten) zijn dat zo'n wetgeving aanneemt, als pionier in de continentaal-Europese rechtstraditie. Tegelijk zet dit thema ons ook aan tot reflectie over bepaalde vaste constructies

die wij in onze dagdagelijkse praktijk hanteren: waarom schrijven wij in iedere conclusie “*onder voorbehoud van alle recht en zonder enige nadelige erkenning*”? Waarom nemen wij in dadingen een clause op dat het “*afsluiten van deze overeenkomst geenszins neerkomt op een erkenning van schuld of aansprakelijkheid*”? Ten slotte laat dit onderwerp mij toe om een aantal bedenkingen met u te delen over de weg die België recent is ingeslagen in de aanmoediging van alternatieve geschillenoplossing en bij de keuzes die daarbij gemaakt zijn.

I. Principe

3. Vooreerst, wat houdt een wet die de rechtsgevolgen van verontschuldigen en schulderkenningen uitschakelt precies in? Een analyse van het wettelijk kader in de verschillende rechtsstelsels leert dat de wetgeving sterk varieert van land tot land. De verschillen betreffen (i) het type verontschuldiging dat wordt beschermd, (ii) de wijze waarop de verontschuldiging de werking van de normale rechtsregels beïnvloedt, (iii) het toepassingsgebied, (iv) de wijze waarop de wetgeving geïmplementeerd wordt.

- Eerst het type verontschuldiging: Volgens de psychologische literatuur bestaat een verontschuldiging uit vier bouwstenen: een uitdrukking van spijt of medeleven, een schulderkenning, een bereidheid tot herstel en een engagement tot gedragsverandering. Het wettelijk kader verschilt tussen de verschillende landen naargelang welke van die bouwstenen en hoeveel ervan worden beschermd. In sommige stelsels beschermt men enkel uitingen van medeleven of spijtbetuigingen, de zogenaamde “*partial apologies*” (zoals in meerdere Amerikaanse deelstaten). In andere stelsels wordt daarnaast ook een schuldbekentenis of erkenning van aansprakelijkheid beschermd, de zogenaamde “*full apologies*” (zoals in de Canadese provincies en Australische territoria). In één systeem, namelijk dat van Hong Kong, bestempeld als het “*meest ambitieuze wettelijke kader tot nu toe*”, wordt zelfs de erkenning van feiten beschermd die verband houden met de erkenning van fout of nalatigheid.
- In alle rechtsstelsels beïnvloedt verontschuldigingswetgeving in de eerste plaats de werking van het bewijsrecht (door verontschuldigen uit te sluiten als bewijs, door te bepalen dat zij geen buitengerechtelijke bekentenis uitmaken of door te stipuleren dat zij niet relevant zijn bij de beoordeling van aansprakelijkheid). In sommige landen wijzigt de wetgeving ook bepaalde materiële rechtsregels (door te bepalen dat een verontschuldiging niet kan leiden tot verval van een verzekeringsdekking, geen verjaringsstuitende erkenning vormt of geen eenzijdige belofte tot betalen kan uitmaken).
- Het toepassingsgebied kan eveneens variëren: in sommige stelsels is het wettelijk kader alleen toepasselijk op medische fouten, in andere systemen omvat het alle mogelijke schadegevallen. Sommige landen kiezen voor een nog ruimer toepassingsgebied, namelijk “*alle civielrechtelijke procedures*”.
- Soms maken de regels deel uit van het aansprakelijkheidsrecht. In andere stelsels vormen zij een onderdeel van het bewijsrecht. Elders is er een “*stand-alone*” wetgeving (zoals in Schotland en Hong Kong). Dit onderscheid is niet louter formalistisch, maar hangt samen met de zichtbaarheid die de wetgever aan deze regels wil geven.

II. Ontstaansgeschiedenis en ratio legis

4. Een vraag die juristen zich moeten stellen wanneer zij met een juridisch fenomeen geconfronteerd worden: Waar komen verontschuldigingswetten vandaan en waarom zijn zij ooit ontstaan? De eerste verontschuldigingswet werd in 1986 in Massachusetts aangenomen. De rechtsliteratuur – parlementaire voorbereiding is niet beschikbaar – wijst als *ratio legis* andermaal naar een aangrijpend verhaal. In de jaren zeventig zou de dochter van een deelstaatsenator uit Massachusetts

om het leven zijn gekomen tijdens een verkeersongeval. Ze werd aangereden op haar fiets. De chauffeur van de auto heeft zich nooit verontschuldigd. Haar vader begreep niet waarom de bestuurder nooit enig berouw had getoond. Hij kreeg te horen dat de bestuurder geen risico wou nemen in het licht van een mogelijke veroordeling. Indien hij zich zou verontschuldigen, had dit een erkenning van aansprakelijkheid kunnen uitmaken. Dat heeft de senator ertoe aangezet om een wetsvoorstel in te dienen om een "veilige haven" te creëren voor personen die zich verontschuldigen na een schadegeval.

Het ontstaan van deze wet in Massachusetts illustreert een vermeende nood aan juridische bescherming voor verontschuldigen, althans in de Anglo-Amerikaanse rechtstraditie. Potentieel aansprakelijke partijen willen de garantie dat hun excuses niet tegen hen zullen worden gebruikt in een latere juridische procedure. Dat brengt ons echter metéén ook bij een eigenheid van het Angelsaksische bewijsrecht. De hoofdfunctie van deze rechtstak is daar simpelweg "*keeping matters out of the hands of juries*". Het volledige bewijsstelsel is gebaseerd op uitsluitingsregels ("*exclusionary rules*"), die bepalen dat – nochtans relevante – bewijselementen niet mogen worden gebruikt in de procedure. Een rechter zal bezwaren ("*objections*") tegen het aanwenden van bepaalde bewijselementen ofwel negeren ("*overruled*") ofwel navolging geven ("*sustained*"). U kent dit wel van de talrijke series en films. Eén van de meest bekende uitsluitingsregels is "*hearsay*". Wat een andere persoon buiten de rechtbank tegen een getuige heeft gezegd, kan niet worden gebruikt als bewijs. Niettemin vormen verklaringen afgelegd buiten de rechtbank en bekentenissen door de tegenpartij zelf een uitzondering op de "*rule against hearsay*". Dat heeft als belangrijke gevolg dat excuses en schuldbekentenissen toelaatbaar zijn als bewijs. Zij vormen geen afdoende bewijs, maar zijn niettemin bruikbaar als bewijs. Daarnaast toont wetenschappelijk onderzoek aan dat juryleden die op de hoogte zijn dat een bepaalde partij haar verontschuldigen heeft aangeboden, zich minder ongemakkelijk voelen om die partij aansprakelijk te stellen. Dit zijn de beweegredenen in Angelsaksische landen. Straks zal ik nagaan of dergelijke redenering ook opgaat voor het Belgische recht.

III. Impact en meerwaarde

5. Na te hebben stilgestaan bij de vrees voor de juridische gevolgen van verontschuldigen, die verklaren waarom partijen niet geneigd zijn om hun verontschuldigen aan te bieden, is het interessant om te kijken naar de mogelijke meerwaarde van het aanmoedigen van verontschuldigen door middel van wetgeving. Het succes van verontschuldigingwetgeving als ADR-instrument steunt eigenlijk op twee assumpties. Ten eerste gaat men ervan uit dat als een rechtssysteem verontschuldigingwetgeving uitvaardigt, partijen vlugger geneigd zullen zijn om hun excuses aan te bieden. Ten tweede, eenmaal verontschuldigen zijn geuit, zouden partijen vlugger open staan voor een mogelijke schikking. Er kunnen echter kanttekeningen worden geplaatst bij beide vooronderstellingen.

6. Er is geen empirisch onderzoek beschikbaar over de aanname dat "wetgeving het aanbieden van verontschuldigen kan stimuleren". Niettemin moet ik twee grote vraagtekens plaatsen bij deze assumptie. Ten eerste is er het probleem van onwetendheid. De meeste inwoners van een land zijn niet op de hoogte van het bestaan van bepaalde specifieke wetgeving. Zij raadplegen geen advocaat alvorens te beslissen om zich al dan niet te verontschuldigen. Wanneer de wetgeving beperkt is tot een specifieke beroepsgroep (zoals artsen), is het nog mogelijk om deze groep voldoende te informeren (bijvoorbeeld via opleidingen en vormingen). Voor het overgrote deel van de bevolking is dat echter niet het geval. Een tweede probleem is de invloed van advocaten. Hoewel wij het niet altijd zullen toegeven, zijn advocaten typisch risico-avers (Larouche, 2017). Zelfs in weerwil van het bestaan van dergelijke wetgeving, zullen sommige advocaten hun cliënt nog steeds aanraden om zich niet te verontschuldigen en geenszins een fout te erkennen.

Over de assumptie dat "verontschuldigen een gunstige invloed hebben op de (buitengerechtelijke)

oplossing van het geschil" bestaat wel heel wat onderzoek. Deze studies zijn meestal gebaseerd op experimenten die reacties van participanten op hypothetische scenario's meten. Zo zou er volgens Woods 60% minder kans zijn dat een patiënt een arts zou aanklagen die zich verontschuldigt na een medische fout (WOODS 2007). Ook buiten de medische context blijkt uit onderzoek dat een veel groter deel van de respondenten geneigd was om het aanbod tot schikking te aanvaarden wanneer een verontschuldiging was aangeboden (ROBBENOLT 2003). Andere studies zijn gebaseerd op cijfers over werkelijke schadegevallen. Zo zou na de invoering van een verontschuldigungs- en openbaarmakingsprogramma door de Michigan Health Service, het aantal claims bijna gehalveerd zijn. Toch is er ook recent onderzoek dat tot andere vaststellingen komt. Volgens één Nederlandse studie zouden verontschuldigingen enkel bijdragen tot het morele welzijn van slachtoffers, maar geen invloed hebben op de beslissing om een schikking af te sluiten (FOLGER, DESMET & VAN BOOM 2018). Eén Amerikaanse studie argumenteert zelfs dat het aanbieden van excuses het risico van aansprakelijkheid doet toenemen in plaats van te beperken (MCMICHAEL ET AL 2019).

IV. Invoering van verontschuldigungs wetgeving in België

7. Wanneer wij nadenken over de invoering van verontschuldigungs wetgeving in België, moeten wij een onderscheid maken tussen (i) de noodzaak, (ii) de inpasbaarheid en (iii) de wenselijkheid.

A. Noodzaak

8. Zoals reeds eerder toegelicht, bestaat er geen verontschuldigungs wetgeving in België (of in enig ander continentaal-Europees rechtstelsel). Niets wijst erop dat men op beleidsvlak daarover aan het nadenken is. Ook de rechtsleer besteedt er geen aandacht aan. Hoe komt dat? Een intuïtieve verklaring zou kunnen zijn dat er simpelweg geen nood is aan dergelijke wetgeving, omdat verontschuldigingen geen nadelige rechtsgevolgen kunnen teweegbrengen en partijen er dus ook niet voor bevreesd zijn. Bovendien bestaat er in België geen "*rule against hearsay*" of uitzonderingen daarop. Niettemin toont een analyse van de rechtsleer en gepubliceerde rechtspraak aan dat verontschuldigingen in het Belgische recht wel degelijk op tweeërlei vlak juridische gevolgen kunnen teweegbrengen:

- Ten eerste als buitengerechtelijke bekentenis (art. 1456 oud BW, toekomstig art. 8.31 BW). Een bekentenis is het bewijsmiddel waarbij een partij de juistheid erkent van een feit dat men tegen haar inroept.
 - o U zal echter opmerken: Een partij kan geen bekentenis afleggen over de oplossing die in rechte aan een geschil moet worden gegeven. Akkoord. Een erkenning van "aansprakelijkheid" komt niet in aanmerking als buitengerechtelijke bekentenis. Niettemin aanvaardt de rechtspraak dat bepaalde verklaringen afgelegd door een partij onmiddellijk na een ongeval relevant kunnen zijn in de mate zij betrekking hebben op de erkenning van materiële feiten (Brussel 4 maart 2014; Rb. Oost-Vlaanderen 8 mei 2018).
 - o De afwezigheid van "*hearsay*" zorgt er bovendien voor dat wanneer een partij bepaalde bewijselementen aan haar dossier toevoegt, de rechter er sowieso kennis van zal nemen. Verder heeft een bekentenis ook een wettelijke – en dus bijzonder sterke – bewijswaarde. Behoudens tegenbewijs moet de rechter zijn beslissing dus op dit bewijsmiddel steunen als het voorhanden is.
- Ten tweede zou een verontschuldiging en erkenning van aansprakelijkheid gekwalificeerd kunnen worden als een verbintenis uit eenzijdige wilsuiving, waarbij een engagement tot schadeloosstelling wordt aangegaan. Het Belgische recht aanvaardt sinds geruime tijd de bindende kracht van eenzijdige wilsuivingen. Er kan weliswaar nog discussie ontstaan of er

voldaan is aan alle geldigheidsvereisten, maar de partij aan wie de verontschuldiging gericht is, zou zich hier in principe op kunnen beroepen.

In theorie kunnen verontschuldiging ook tot nadelige rechtsgevolgen leiden in het Belgische recht. Daarnaast is er nog een belangrijk rechtspsychologisch argument: volgens onderzoek zouden magistraten, net zoals juryleden, zich – zonder dat zij dat bewust zijn – meer comfortabel voelen bij een veroordeling tot aansprakelijkheid als ze weten dat een persoon zijn verontschuldiging heeft aangeboden. Het is immers een intuïtieve reactie om aan te nemen dat iemand die zijn excuses aanbiedt, wel degelijk verantwoordelijk is voor een schadegeval (SMITH 2014).

9. Conclusie: Op het vlak van de vrees voor de nadelige rechtsgevolgen van excuses bestaat er dus geen reëel onderscheid tussen het Belgische recht en de Angelsaksische landen. Is er dan een andere verklaring? Misschien heeft men er simpelweg nog nooit over nagedacht. Als men er echter nog nooit over heeft nagedacht, rijst opnieuw de vraag waarom dat het geval is. Mijn vermoeden is dat het iets te maken heeft met de rechtstak waar verontschuldigingswetgeving op inwerkt. In 99% van de gevallen gaat het om aansprakelijkheidsprocedures. Anders dan het familie- en consumentenrecht is het aansprakelijkheidsrecht geen domein waarop de Belgische en Europese wetgever actief inzetten bij het promoten van alternatieve geschillenoplossing. Bovendien staat er botweg veel minder op het spel bij een aansprakelijkheidsprocedures in continentaal-Europese landen. Waar bijvoorbeeld in de Verenigde Staten na een verkeersongeval met blijvende invaliditeit een aansprakelijkheidsprocedure de enige kans is op een schadevergoeding en het verder zetten van een menswaardig leven (en een veroordeling tot in de miljoenen kan oplopen), hebben wij in België een sociaal vangnet (sociale zekerheid, invaliditeitsuitkeringen, ...) en heeft het aansprakelijkheidsrecht enkel nog een residuaire functie (naast die alternatieve vergoedingssystemen, schadefondsen...). Bovendien is bijna ieder schadegeval ook nog gedekt door een private aansprakelijkheidsverzekering. Conclusie: De impact zou ontegensprekelijk beperkter zijn, maar is dat een voldoende reden om het niet te doen?

B. Inpasbaarheid

10. Natuurlijk moet dergelijke wetgeving juridisch-technisch wel inpasbaar zijn in het Belgische recht. Verontschuldiging zijn geen volledige “*xenos*” in de Belgische rechtstraditie. Iedereen kan zich historische excuses van Belgische politici herinneren voor fouten gemaakt in het verleden (Congo, de Jodenvervolging tijdens Wereldoorlog II...). Daarnaast duiken verontschuldiging soms ook op als remedie voor bepaalde schade. Zo kunnen in het jeugdrecht minderjarigen die vervolgd worden door het openbaar ministerie voor een als misdrijf omschreven feit aan de rechtbank een geschreven project voorleggen, dat onder meer de verbintenis kan omvatten om schriftelijke of mondelinge verontschuldiging aan te bieden (Art. 37 ; § 2ter, 1° Jeugdbeschermingswet).

11. Verder bestaat er in het Belgische recht al een bepaling die opmerkelijke gelijkenissen vertoont met een verontschuldigingswet. Zoals eerder toegelicht, beïnvloedt sommige verontschuldigingswetgeving ook de werking van het materiële recht. Welnu, artikel 149, tweede lid Wet Verzekeringen neigt daartoe: “*Het erkennen van feiten of het verstrekken van eerste geldelijke of medische hulp door de verzekerde kunnen voor de verzekeraar geen grond opleveren om zijn dekking te weigeren*”. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat deze bepaling is ingevoerd als reactie op clausules in polissen die de aansprakelijkheidsverzekeraar van dekking vrijstelden wanneer de verzekerde bepaalde toegevingen of erkenningen had gedaan zonder akkoord van de verzekeraar.

De meest prominente vorm van verontschuldigingswetgeving gaat echter om het ontoelaatbaar maken van excuses als bewijs. Dat is iets waar wij minder mee vertrouwd zijn dan Angelsaksische landen. Niettemin is het nastreven van beleidsmotieven via ontoelaatbaar bewijs geen volledig onontgonnen

terrein in het Belgische recht. In het burgerlijk procesrecht is er art. 1728, §1 Gerechtelijk Wetboek, naar luid waarvan: “*de documenten opgemaakt en de mededelingen gedaan in de loop van en ten behoeve van een bemiddelingsprocedure [...] niet toelaatbaar [zijn] als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekentenis*”. Achterliggende doelstelling is dat partijen in volledige transparantie en zonder enige remming een bemiddelingssessie zouden aanvatten. Soortgelijke beleidsdoelstelling (volledige openheid) is te vinden in het strafrecht, onder meer in art. 216 Sv. over de voorafgaandelijke erkenning van schuld (“*guilty plea*”), art. 216bis over de minnelijke schikking in strafzaken, in art. 216/5 over de spijtoptantenregeling en in art. 216ter over de strafbemiddeling.

C. Wenselijkheid

12. Op zich zou een wet, opgebouwd uit een aantal bepalingen (met onder meer een artikel met de definitie van een verontschuldiging, een artikel dat bepaalt dat “*verontschuldigingen niet toelaatbaar zijn als bewijs, zelfs niet als een buitengerechtelijke bekentenis*” en een artikel dat voorschrijft dat “*verontschuldiging op geen enkele andere wijze wordt gebruikt ten nadele van de persoon door wie zij is aangeboden*”) geen zo’n vreemde eend uitmaken in de bijt van het Belgisch wetgevend landschap. Toch zegt dit nog niets over de wenselijkheid van dergelijke wetgeving.

13. Een verontschuldigingswet heeft ontegensprekelijk een aantal voordelen. Het heeft het voordeel van de duidelijkheid. Het kan risicoaverse advocaten over de streep trekken. Het symboliseert de verdere paradigmaverschuiving van een traditioneel rechtbankmodel naar een dialoog tussen partijen. Het kan benadeelden naast een louter monetaire vergoeding ook een moreel herstel bieden. Het is democratisch en kostenefficiënt: het kost de begroting niets (wat relevant kan zijn in een land dat behalve Italië de slechtste begroting heeft van de Eurozone) en – anders dan bijvoorbeeld het uitoefenen van de rol als bemiddelaar waarvan de opleidingen een paar duizend euro kosten – kan iedere advocaat er zonder meer gebruik van maken.

Er zijn echter ook onzekerheden: Het is niet gegarandeerd dat het mechanisme zal werken. Wetenschappelijk onderzoek wijst niet eenduidig in één richting. Afhankelijk van hoe breed de wetgever de verontschuldiging definieert (indien de definitie bijvoorbeeld ook de erkenning van feiten omvat), kan dergelijke wet de bewijslast van de schadelijder verzwaren. In België bestaat er regelmatig een bewijsonevenwicht tussen partijen. Indien bepaalde feitelijke erkenningen niet langer toelaatbaar zijn als bewijs, kan dit de bewijsvoering nog verzwaren. Ten slotte, advocaten zouden verontschuldigingen kunnen gebruiken als verdedigingsstrategie. Dan zouden zij juiste het tegenovergestelde effect teweegbrengen van wat de wetgever wilde bereiken.

Het voorgaande doet me denken aan een Amerikaanse zaak waarbij een gedaagde door een jury werd aangespoord om een video op te nemen waarin hij zijn excuses aanbood en deze online te plaatsen. Hij volgde weliswaar deze instructies op, maar maakte in de commentaar onder deze video zijn ware intenties duidelijk: “*the jurors were all a bunch of tree-hugging hippies*”.

V. Wetgeving die alternatieve geschillenoplossing aanmoedigt

14. Vandaar de volgende vragen: Ben ik ook een “*three-hugging hippie*”? Is het naïef of deerniswekkend om na te denken over de invoering van een Belgische verontschuldigingswet? Houden wij niet beter vast aan de status quo? Wat is de kostprijs van de status quo? Ook al kan ik jullie geen sluitende antwoorden bieden, laat dit onderwerp toe om de juiste vragen te stellen over de weg die wij in België met alternatieve geschillenoplossing willen inslaan.

Misschien vindt u verontschuldigingswetgeving een slecht idee? Dat is uw volle recht. Op mijn beurt

stel ik mij vragen bij bepaalde andere ADR-keuzes die de afgelopen jaren zijn gemaakt. Ik denk dat het vooral belangrijk is dat wij afstappen van de “*a priori*” assumptie dat alternatieve geschillenoplossing altijd en overal de betere oplossing is. In plaats daarvan moeten wij ons afvragen: wat willen wij bereiken en wat willen wij de rechtszoekende bieden? ADR heeft ongetwijfeld zijn voordelen, maar een procedure voor de rechtbank is niet altijd en overal een slechtere optie. Het creëert een publieke verantwoordingsplicht ten aanzien van een onafhankelijke, onpartijdige en deskundige derde.

Komt het wel aan de wetgever toe om de ene of andere manier van geschillenoplossing aan te moedigen of te prioriteren? Zijn andere actoren daar niet meer voor geschikt? Hier stel ik een opvallende paradox vast. Hoewel Angelsaksische rechtsstelsels veel meer dan het Belgische recht gekenmerkt worden door een libertijns rechtsdenken en het streven naar zuinigheid van wetgeving, hebben deze stelsels wel in grote mate verontschuldigingswetgeving aangenomen. Is verontschuldigingswetgeving niet te betuttelend? Daarbij denk ik dan aan het tweejaarlijkse rapport over Nanny State Index, dat landen rangschikt op basis van hoe betuttelend hun wetgeving is (voornamelijk op het vlak van sigaretten en alcohol). Moet verontschuldigingswetgeving in dat lijstje worden geplaatst?

Moeten ADR-keuzes niet meer *evidence-based* zijn? Ik ben op uitgebreide wijze ingegaan op de vraag of er in België nood is aan een mechanisme zoals verontschuldigingswetgeving en of het inpasbaar is in de Belgische rechtstraditie. Verder ben ik ook op zoek gegaan naar empirische studies dat iets kunnen zeggen over de vermoedelijke impact. Dat mis ik bijvoorbeeld in andere initiatieven die recent genomen zijn, waarbij men een mechanisme invoert met de loutere verantwoording “*dat het door advocaten in de Verenigde Staten is uitgedacht*” en “*dat men het meer visibiliteit wil geven*”.

Ten slotte, toont het voorbeeld van verontschuldigingswetgeving aan dat wij moeten durven “*out of the box*” te denken? In 1980 verscheen een baanbrekende en nog steeds toonaangevende studie van Felstiner, Abel en Sarat over het ontstaan en de transformatie van geschillen. Daarbij maken ze een onderscheid tussen drie fases: “*naming, blaming and claiming*”. Zij omschrijven een geschil als een proces waarin een nadelige gebeurtenis of slechte ervaring al dan niet wordt waargenomen (“*naming*”), al dan niet evolueert tot een krenking, grief of verwijt (“*blaming*”) en uiteindelijk geschillen teweegbrengt (“*claiming*”). Terwijl bestaande ADR-mechanismen in België een invloed hebben op de laatste fase waarbij men op het punt staat om een vordering in te stellen of dat reeds gedaan heeft (zoals bemiddeling), kan verontschuldigingswetgeving mogelijk een invloed hebben op een eerdere fase en beletten dat een schadegeval tot een juridisch conflict evolueert. Verontschuldigingswetgeving is slechts één voorbeeld, maar volgens mij bestaan er andere mechanismen die reeds in die vroegere fase inwerken.

15. De toekomst zal uitwijzen of er ooit een verontschuldigingswet in België of in een ander continentaal-Europees land wordt ingevoerd. In de Verenigde Staten bestaat er op federaal niveau evenmin een verontschuldigingswet. In 2007 lanceerden twee senatoren een voorstel om zo’n federale wet in te voeren, maar het project vond geen doorgang. Wie waren die twee senatoren? Het betrof een jonge beloftevolle Afro-Amerikaanse senator uit Illinois en een voormalige *first lady* die voor de staat New York zetelde, ook wel beter bekend als Barack Obama en Hillary Clinton. Dus als er nooit iets komt van verontschuldigingswet in België, wacht er misschien – heel misschien – een andere veelbelovende toekomst op mij.